

คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
: กรณีศึกษาโรงเรียนในพื้นที่ชนบทยากจนของจังหวัดบุรีรัมย์

นางสาวสุภา อินทร์มณี

สถาบันวิทย์บริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-426-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 S S.A. 2544

1 19963360

QUALITY OF ELEMENTARY EDUCATION SCHOOL UNDER THE JURISDICTION
OF THE OFFICE OF THE NATIONAL PRIMARY EDUCATION COMMISSION
: A CASE STUDY OF THE SCHOOL IN POVERTY RURAL AREA,
CHANGWAT BURI RAM

MISS SUPHA INMANEE

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Degree of the Master of Education in Educational Research

Department of Educational Research

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic year 1999

ISBN 974-333-426-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ : กรณีศึกษาโรงเรียนในพื้นที่ชนบทยากจนของจังหวัดบุรีรัมย์

โดยนางสาวสุภา อินทร์มณี

ภาควิชาวิจัยการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษารองศาสตราจารย์นิตก ชูโต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ ปิณฑนนท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์นิตก ชูโต)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล สุวรรณเชตนิคม)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ตวงมกล ไตรวิจิตรคุณ)

สุภา อินทร์มณี : คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : กรณีศึกษาโรงเรียนในพื้นที่ชนบทยากจนของจังหวัดบุรีรัมย์ (QUALITY OF ELEMENTARY EDUCATION SCHOOL UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF THE NATIONAL PRIMARY EDUCATION COMMISSION : A CASE STUDY OF THE SCHOOL IN POVERTY RURAL AREA, CHANGWAT BURI RAM) อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์นิศา ชูโต. 287 หน้า. ISBN 974-333-426-2.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของความยากจนที่มีต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในพื้นที่ยากจนของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาอยู่ในสนามนาน 11 เดือน โดยเข้าไปศึกษาชุมชนและโรงเรียน การวิเคราะห์ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพแวดล้อมในชุมชน ชุมชนอยู่ในพื้นที่แห้งแล้งกันดาร ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนาและรับจ้าง ทหารายได้ยังชีพจากการอพยพออกไปทำงานต่างถิ่นและเผาถ่านขาย ชาวบ้านที่ยากจนมักจะทำอยู่อย่างโดดเดี่ยว และถูกจำกัดโอกาสในการรับสิทธิประโยชน์ ขาดแบบอย่างและผู้นำที่เข้มแข็ง ชาวบ้านยังมีความเชื่อและค่านิยมเชื่อโดยไม่ได้พิสูจน์ เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ขอบการตีมูลค่า และค่านิยมที่เน้นการบริโภควัตถุ ใช้จ่ายเกินตัว ต้องพึ่งพิงอาหารจากร้านค้า ทำให้ชาวบ้านดำรงชีวิตประจำวันด้วยความอึดอัดฝืดเคือง การอพยพไปทำงานต่างถิ่นของผู้ปกครองเป็นอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียน 2) ในด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากชุมชน ไม่มีครูอยู่ประจำในท้องถิ่น ครูมีทัศนคติเชิงลบกับชาวบ้านสร้างความแปลกแยกระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ชาวบ้านยินดีให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในด้านแรงงาน ชาวบ้านไม่กล้าประเมินโรงเรียน เพราะชาวบ้านคิดว่าตนไม่มีความรู้ และถือว่าโรงเรียนกับชาวบ้านทำหน้าที่แตกต่างกัน 3) ในด้านครูใหญ่และการบริหารโรงเรียน ครูใหญ่มีบุคลิกภาพเอาใจใส่ต่อการทำงาน สามารถสร้างผลงานได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ครูในโรงเรียนและชาวบ้านศรัทธาในตัวครูใหญ่ แต่ครูใหญ่มักมีพฤติกรรมบริหารงานโดยยึดถือเอาความคิดเห็นส่วนตัวเป็นหลัก มีอคติกับครูบางคนในโรงเรียน ไม่เน้นงานวิชาการแต่เน้นอาคารสถานที่ ขาดการนิเทศงานอย่างเป็นระบบ ทำให้การบริหารงานในระยะหลัง ๆ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร 4) ในด้านครูและการเรียนการสอน ครูที่ทำการสอนมานานจะมีอิทธิพลในด้านความคิดและการปฏิบัติงานกับครูใหม่ ครูส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองในด้านวิชาการ มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ขาดขวัญและกำลังใจ มีปัญหาด้านความสัมพันธ์ในโรงเรียน ทำให้การบริหารงานในโรงเรียนไม่ราบรื่น ในขณะที่ครูมีพฤติกรรมไม่เตรียมการสอน สอนไม่เต็มที่ เต็มหลักสูตร และเวลา ขาดเทคนิคในการสอน มีระบบการวัดและการประเมินผลไม่ชัดเจน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 5) ในด้านเด็กและผู้ปกครอง มีสภาพการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยทำให้เด็กมีภาวะทุโภชนาการ มีปัญหาการใช้ภาษาถิ่น ส่งผลต่อความเข้าใจและการเรียนรู้ภาษาในโรงเรียน ผู้ปกครองคาดหวังโรงเรียนในด้านการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อจบการศึกษาแล้วได้เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จ่ายเงินเพื่อการศึกษาน้อย ต้องการความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน เด็กหนึ่งในสามมีปัญหาด้านการอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณไม่คล่อง ผลสัมฤทธิ์ต่ำเมื่อเทียบกับโรงเรียนในกลุ่มเดียวกัน

ภาควิชา.....วิจัยการศึกษา.....
สาขาวิชา.....วิจัยการศึกษา.....
ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อผู้วิจัย.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4083808627 : MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH

KEYWORD : QUALITY OF EDUCATION / SCHOOL IN RURAL / SCHOOL IN POVERTY RURAL

SUPHA INMANEE : QUALITY OF ELEMENTARY EDUCATION SCHOOL UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF THE NATIONAL PRIMARY EDUCATION COMMISSION : A CASE STUDY OF THE SCHOOL IN POVERTY RURAL AREA, CHANGWAT BURI RAM : THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. NISA XUTO. 287 pp. ISBN 974-33-426-2.

The purpose of this research was to study the impacts of poverty to quality of education in Buri ram rural area. A school under the Jurisdiction of the Office of the National Primary Education Commission was selected as a case study. The qualitative approach was employed involving field work, interview, participant observation and document analysis. Researcher was at the site for 11 month in selected school and surrounding community. The data were analyzed by inductive analysis and presented in descriptive format.

The research finding were as following : 1) Community context; the community is in the wilds and dry environments. Most of villagers has less than elementary education. They are rice farmers, waged labors, and some are charcoal burners. The poor usually are living in isolation, accesses to rights and benefits are limited. Lacking of role model for strong leadership, most of villagers are still hold superstitious and unproved beliefs, fond of drinkings and over spending as well as depending on buying food for everyday consumption have made this lives become poorer. Some are indebted and migrating to work as hired-labor in town or other places which interrupting their children education. 2) Relationship between school and community; the school is situated far away from community. None of teacher are residing in the community. They hold negative attitude toward villagers, so school and community are isolated. Villagers are willing to support school for their labor but dare not evaluate school for they considered themselves to be unknowledgeable and that the school has different function from the community. 3) The principle and school and ministration; the new principle's personality is working orientated and able to create school work effectively and has gained respect from teachers and community, at the beginning. But later, some of his behaviors such as self-confident, bias toward certain teachers, focusing only on school buildings but not on school academic have made the work at school not as successful as it should. 4) Aspect of teachers and teaching; the older and experience teachers have influenced toward new teachers opinions and activities. Majority of teachers lack of academics interested, some are occupied with economics problems, low moral and conflicts among them have caused the school administration run unsmoothly. While majority of teachers do not devote time for lesson preparation, for real time teaching as well as covering the subject matters in the curriculum, some one lack of teaching techniques and clear directors of evaluation, thus have directly effected to students achievement. 5) In relation to student and families; due to the negligence in child rearing practices majority of children are under nutritious. Family spoken dialects have encountered the learning language at school, couple with low expectation on ability to read and write as well as to quality their children for job in the industry, family contribution to education is very few but expecting school to help in providing educational materials have result in student low achievement when compare the other school group. One third of students can not read and write well and some can not solve arithmetic problems fluently.

ภาควิชา.....วิจัยการศึกษา.....
สาขาวิชา.....วิจัยการศึกษา.....
ปีการศึกษา.....2542.....

ลายมือชื่อนิสิต.....*Supha Inmanee*.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*Nisa Xuto*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลาย ๆ ท่าน ที่สำคัญยิ่งคือรองศาสตราจารย์ นิตา ชูโต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ เสียสละเวลา ให้โอกาส คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ดูแลช่วยเหลือด้วยความห่วงใยและเมตตาตลอดมา ซึ่งผู้วิจัยได้ตระหนักในคุณค่าที่อาจารย์ได้มอบให้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่กรุณาการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการ และวิธีแสวงหาความรู้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณศิษยานุศิษย์ที่จังหวัดบุรีรัมย์ พัฒนาการอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอทั้งสามอำเภอ คณะครูและชาวบ้านกรณศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบคุณอาจารย์วิจิต ปาประโคน ที่คอยช่วยเหลือด้านข่าวสาร และบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้ทุนสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ภาควิชาวิจัยการศึกษาทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ด้วยดีตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณอรุณ เลือกำปัง และคุณวารุณี พูลสวัสดิ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคำมา-คุณแม่ชาติ อินทร์มณี และ พี่น้องทุกคน ที่คอยช่วยเหลือ ห่วงใย ให้กำลังใจและสนับสนุนการศึกษาของผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุภา อินทร์มณี
ผู้วิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฅ
สารบัญแผนที่.....	ญ
สารบัญแผนผัง.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง	
ตอนที่ 1 ความยากจนกับสังคมไทย.....	8
ตอนที่ 2 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับการศึกษา.....	15
ตอนที่ 3 แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา.....	17
ตอนที่ 4 การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....	25
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
การศึกษาก่อนลงภาคสนาม.....	33
การเตรียมตัวในการศึกษาภาคสนาม.....	40
การศึกษาภาคสนาม.....	41
การศึกษาแบบเจาะลึก.....	43
แผนการเข้าถึงข้อมูล.....	45
การสร้างความสัมพันธ์.....	46
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
การจัดกระทำข้อมูล.....	53

การนำเสนอข้อมูล.....	56
4 การศึกษากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน	
สภาพทั่วไปของอำเภอบ้านกรวด.....	58
สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านดงหวา.....	61
วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านดงหวา.....	65
ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน.....	83
5 คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา : โรงเรียนบ้านดงหวา	
ความสัมพันธ์ของโรงเรียนและชุมชน	
สภาพที่ตั้งและบรรยากาศในโรงเรียน.....	97
จากอดีตอันขมขื่น.....	100
แนวการจัดการศึกษาของโรงเรียน.....	105
ชาวบ้านกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา.....	111
ความแปลกแยกระหว่างครูกับชาวบ้าน.....	115
ครูใหญ่และการบริหารงานในโรงเรียน	
คลื่นลูกใหม่ : บุคลิกภาพและผลงานของครูใหญ่.....	121
ความผิดพลาดของการตัดสินใจ : มุ่งสร้างผลงาน	
และยึดความคิดเห็นส่วนตัวเป็นหลัก.....	123
ระบบงานเริ่มอ่อนคลาย : ครูนั่งจับกลุ่มคุยกัน.....	128
ครูใหญ่ไม่เห็นวิชาการแต่เน้นอาคารสถานที่.....	130
ขาดการประเมินและนิเทศอย่างเป็นระบบ.....	133
ครูและการเรียนการสอน	
ครูในโรงเรียน:คลื่นลูกเก่า คลื่นลูกใหม่.....	136
พฤติกรรมการใช้เวลาของครู.....	141
สภาพเศรษฐกิจของครู.....	148
ความสัมพันธ์ของครูในโรงเรียน.....	151
ครูขาดจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ.....	154
ครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน.....	156
ภาระงานที่ไม่เป็นธรรมของครูบางคน.....	161
ครูขาดการเตรียมการสอน.....	163
ครูขาดเทคนิคในการสอน.....	169
กระบวนการวัดและประเมินผลไม่ชัดเจน.....	179

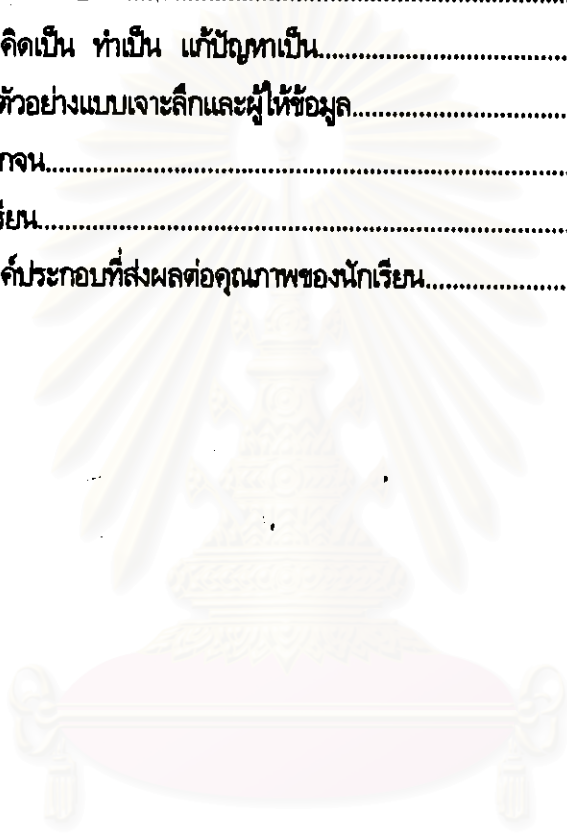
ปฏิสัมพันธ์ของครูและนักเรียน.....	184
เด็กและครอบครัว	
ความใกล้ชิดทางพันธุกรรม.....	187
อบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย.....	188
สอนการบ้านลูกไม่ได้.....	189
ภาษาปัญหาพื้นฐานการเรียนรู้.....	190
ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาน้อย.....	192
ผู้ปกครองกับความคาดหวังในการศึกษา.....	195
เด็กและครอบครัวกับการศึกษา.....	200
คุณภาพของนักเรียน	
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน.....	226
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน.....	233
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและโอกาสในการเรียนของนักเรียน.....	235
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	242
อภิปรายผล.....	246
ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย.....	251
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	254
รายการอ้างอิง.....	255
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	
1. รายการประประกวดความเป็นเลิศ ปี 2540.....	263
2. แผนงานโครงการตามแผนงบประมาณประจำปี 2541.....	264
ภาคผนวก ข	
1. แบบสำรวจชุมชน.....	265
2. แบบสำรวจชีวิตและความเป็นอยู่ในบ้าน.....	268
3. แบบสอบถามค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษา.....	270
ภาคผนวก ค	
ตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม.....	271
ประวัติของผู้วิจัย.....	287

ตารางที่

1. ร้อยละคนยากจนแสดงตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย.....	13
2. เปรียบเทียบข้อมูลระดับโรงเรียนข้อมูลการศึกษาปีการศึกษา 2540.....	39
3. การเปรียบเทียบข้อมูลระดับหมู่บ้าน.....	40
4. อันดับที่มีผลการเรียนของของนักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ.....	43
5. บุคลากรในโรงเรียนบ้านดงทาว.....	138
6. พฤติกรรมในเวลาเรียนและเวลาที่ไม่ได้มาปฏิบัติราชการของครูและผู้บริหาร.....	147
7. ประเมินค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของนักเรียนแต่ละคนในปีการศึกษา 2542.....	194
8. สถิติจำนวนนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และออกกลางคัน ระหว่างปีการศึกษา 2537-2541.....	197
9. จำนวนนักเรียนที่มีผลการเรียนดีและด้อย ในการอ่านเขียนและคิดคำนวณได้ของนักเรียน ในภาคเรียนที่ 2/2541.....	228
10. จำนวนนักเรียนที่มีผลการเรียนดีและด้อย ในการอ่านเขียนและคิดคำนวณได้ของนักเรียน ในภาคเรียนที่ 1/2542.....	229
11. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดงทาว เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนในระดับอำเภอ.....	232

แนบภูมิที่

1. วัฏจักรแห่งความทุกข์ความจน.....	9
2. โครงสร้างหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง 2535).....	21
3. ความสัมพันธ์ของมาตรฐานการบริหารโรงเรียน . มาตรฐานการเรียนการสอน และมาตรฐานคุณภาพนักเรียน	22
4. รูปแบบกระบวนการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น.....	32
5. แสดงการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึกและผู้ให้ข้อมูล.....	45
6. วิถีชีวิตของชุมชนยากจน.....	96
7. แผนการบริหารโรงเรียน.....	112
8. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน.....	245

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ที่

1. แผนที่จังหวัดบุรีรัมย์.....35

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่

1. แผนผังชุมชนบ้านดงทาว.....63
2. แผนผังที่ตั้งและอาคารเรียนของโรงเรียนบ้านดงทาว.....99

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย